

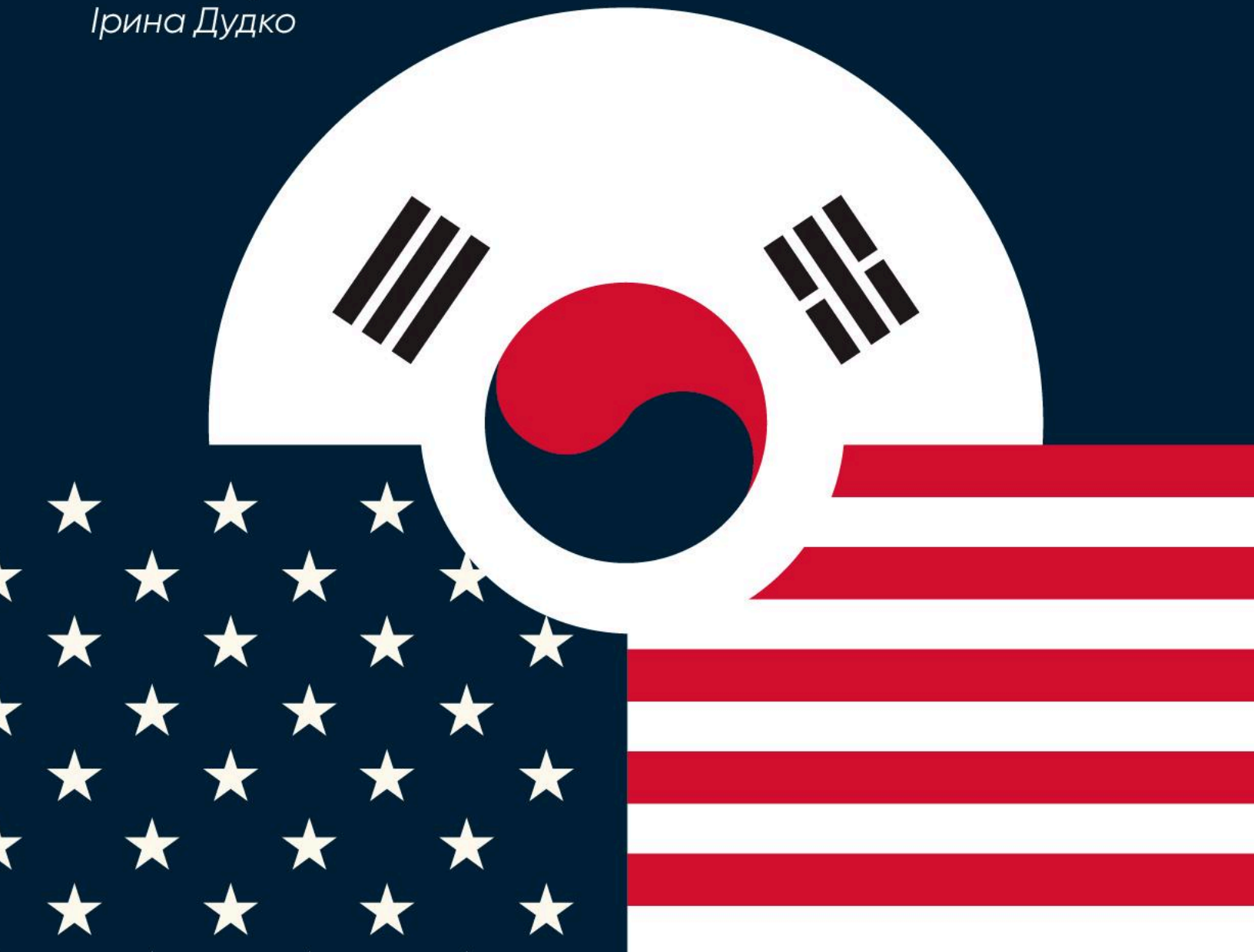
ІНСТИТУТ
АМЕРИКАНІСТИКИ

ВІКНО
ВІДНОВЛЕННЯ

ЯК США ДОПОМАГАЛИ ВІДНОВИТИ РЕСПУБЛІКУ КОРЕЯ: *УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ*

*Авторки дослідження:
Інна Погорелова
Ірина Дудко*

ЗМІСТ

Резюме

Чому Корея?

Початковий етап допомоги Південній Кореї США: організація та характер американських програм допомоги (1945-1953 рр.)

Орієнтація перших програм допомоги Півдню Кореї у період невизначеності (до 1948 року)

Розширення американської допомоги Республіці Корея та зміцнення її обороноздатності

Підтримка США південнокорейців у часи Корейської війни

Роль американської допомоги для відновлення Республіки Кореї після громадянської війни

Американська допомога у період 1953-1955 рр.: функції, обсяг, програми

Проблеми та обмеження використання американської допомоги (1953-1961 рр.)

Зміни в американській допомозі Республіці Корея: внутрішньополітичні та зовнішньоекономічні фактори

Прихід до влади Пак Чон Хі: корейські реформи та відносини зі США

Зовнішньополітичні фактори економічного зростання РК

Політико-економічні трансформації відносин США-РК: зміни у американській допомозі

Рекомендації для України

Резюме

Республіка Корея (РК) є потужною державою, союзником США, однією з розвинутих країн світу, що досягла значних успіхів у різних сферах політичного і соціально-економічного життя. Шлях, пройдений Південною Кореєю, є дійсно унікальний, що дозволяє виявити не тільки специфіку розвитку країни від стану руйнацій після Другої світової, а надалі – Кореїської війни (1950-1953 рр.) до держави передових технологій, а й виявити чинники, що сприяли її повоєнному відродженню із набуттям рівня однієї з найбільш яскравих представників ліберального світу. Надзвичайно велику й при тому неоднозначну роль в цьому процесі відіграла допомога Південній Кореї з боку США, що визначала тенденції й особливості розвитку цієї країни на етапі 1940-х – 1980-х рр.

У даному матеріалі запропоновано аналіз процесу та специфіки допомоги, наданої Сполученими Штатами Республіці Корея після завершення двох війн та її наслідки для подальшого розвитку країни. Досліджено різні аспекти американської підтримки Республіка Корея, включаючи військову, економічну, гуманітарну допомогу. Окреслено стратегічні мотиви американської допомоги, включаючи стримування комуністичного впливу у регіоні; забезпечення безпеки у Східній Азії й зміцнення американської присутності та впливу в регіоні, розвиток стратегічного партнерства на рівні Республіка Корея – Сполучені Штати.

На основі південнокорейського досвіду відновлення країни та реалізації надання РК американської допомоги із проведенням певних аналогій із можливими тенденціями розвитку України у повоєнний період, визначено переваги й уроки можливої допомоги з боку США українським владним структурам і суспільству в цілому; надано рекомендації щодо запобігання негативних тенденцій поряд з позитивними аспектами такої допомоги як на пряму реальної практики, що слугуватиме зміцненню американсько-українських відносин та реалізації інтересів обох сторін.

Чому Корея?

Республіка Корея сьогодні входить до десятки найбільших економік світу, є учасницею «Великої двадцятки», союзником США, однією з розвинутих країн

світу та донором іноземної допомоги¹. Історія досягнення Південною Кореєю значних успіхів – це історія приголомшливої національної трансформації від бідності до багатства, від відсталості до передових технологій. Економічне зростання справедливо отримало назву «Диво на річці Ханган», оскільки було досягнуто країною, яка пройшла тривалий 35-річний етап японського панування, а надалі – етап повоєнної руїни, викликаній Другою світовою і Корейською (1950-1953 рр.) війнами; етап складного суперечливого процесу економічного зростання, який характеризувався багатьма тенденціями внутрішньополітичного і зовнішньополітичного розвитку країни.

Одним з факторів, який сприяв південнокорейському економічному диву, стала іноземна допомога, представлена, насамперед, Сполученими Штатами. Фахівці Школи публічної політики та управління Корейського інституту розвитку визнають, зокрема, що допомога, надана американцями Південній Кореї після Другої світової та Корейської війн, мала вирішальне значення не тільки для запобігання гуманітарній кризі у бідній країні, яка щойно звільнилася від свого колоніального минулого, а й величезний вплив на подальшу реконструкцію та розвиток країни...²

Показово, що економічна допомога, надана Сполученими Штатами Південній Кореї тільки впродовж перших 30 років, від 1945 до 1976 років, досягла 12.6 млрд доларів США, що поступалось – у вимірі на душу населення – лише обсягу допомоги Ізраїлю і Південному В'єтнаму. Для порівняння, допомога США усій Африці в цей же час становила 6,85 млрд доларів США, а Латинській Америці – 14,89 млрд доларів США.³ Згідно даних, загальна міжнародна допомога для Республіки Кореї склала з 1945 до 1983 року понад 26 млрд доларів США, більшість з якої надано у формі грантів або на концесійних умовах, з яких 13,8 млрд доларів США було надано Сполученими Штатами.

---

¹ Дудко І. Д., Погорелова І. С. (2023). Республіка Корея в геополітичних вимірах російсько-української війни: офіційний політичний дискурс. *Східний світ*, 3 (120), 91-114. <https://oriental-world.org.ua/index.php/journal/article/view/683>

² K-Developedia. KDI School of Public Policy and Management. Seoul. (n.d.). *Broad overview of US aid in Korea*. <https://www.kdevelopedia.org/Development-Overview/official-aid/broad-overview-us-aid-korea--201412120000421.do>

³ Michael J. Seth (2013). An Unpromising Recovery: South Korea's Post-Korean War Economic Development: 1953-1961. *Association for Asian Studies*, Volume 18:3. <https://www.asianstudies.org/publications/ea/archives/an-unpromising-recovery-south-koreas-post-korean-war-economic-development-1953-1961/>

Приблизно третину (з 26 млрд доларів США) становила військова допомога⁴. Надалі, з 1962 по 1981 роки, Корея отримала 41,7 млрд доларів США іноземних позик та грантів, з яких одна третина була надана державними, а дві третини - комерційними джерелами⁵.

Унікальним явищем двосторонніх взаємовідносин за період від закінчення Другої світової війни до кінця ХХ століття стало перетворення Південної Кореї з відсталого аграрного, напівфеодального суспільства до країни передових технологій, а в сенсі відносин зі США – від країни, якій надавалась допомога з метою запобігання комуністичної експансії у регіоні, до союзника⁶ та опори Сполучених Штатів в Індо-Тихоокеанському регіоні.

Так, необхідним та важливим є розуміння еволюції місця та ролі РК у американській стратегії та основних причин такої значної й довготривалої за часовим виміром допомоги регіону. Розгляд питання передбачає виокремлення певних етапів розвитку відносин сторін із визначенням ідейних, організаційних та сутнісних аспектів допомоги Південній Кореї з боку США.

Початковий етап допомоги Південній Кореї США: організація та характер американських програм допомоги (1945-1953 рр.)

Орієнтація перших програм допомоги Півдню Кореї у період невизначеності (до 1948 року)

Характерно, відносно початкового етапу надання американської допомоги Південній Кореї, що одразу після Другої світової війни основними об'єктами політики США в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні були Японія й Китай, тоді як місце Кореї залишалося незначним. Втім, з урахуванням геостратегічної розстановки сил (сутністю якої, відповідно до союзницьких угод, став розподіл Корейського півострова на дві зони впливу по 38-й паралелі, де на півночі була зона впливу Радянської Армії, а на півдні – американських військ),

---

⁴ Steinberg D.I. (1985, December). Foreign aid and the Development of the Republic of Korea: The effectiveness of the concessional assistance. *AID Evaluation Special Study*, 42. Washington: U.S. Agency for International Development. https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/pnaal075.pdf

⁵ Ibid

⁶ Погорелова І. (2015). Сучасні американсько-південнокорейські відносини: політико-військовий аспект. *США у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство*.: зб. матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції /упоряд. Калитчак Р., Зазуляк З. Львів: Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. Ч. 2. 832 с. С. 230-239. https://international.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/06/USA_in_modern_world_Lviv_15.05.15-Volume-II.pdf#page=231

південнокорейська територія стала зоною відповідальності Сполучених Штатів і вимагала необхідних управлінських заходів.

Перша програма допомоги Півдню, що здійснювалась утвореною у вересні 1945 р. Американською військовою адміністрацією (United States Army Military Government in Korea, USAMGIK) під назвою «Уряд і допомога на окупованих територіях» (Government and Relief in Occupied Areas, GARIOA) була орієнтована на розв'язання найбільш нагальних проблем: запобігання голоду та захворюванням, підвищення виробництва сільськогосподарської продукції, подолання дефіциту товарів споживання. Загальна сума соціальної допомоги за GARIOA становила за період 1945-1949 рр. 502,155 млн доларів США і складалась переважно з товарів широкого вжитку – продуктів харчування (41,6%), сільськогосподарського обладнання (17%), одягу (10%)⁷. Допомога сприяла уникненню соціальних протестів шляхом забезпечення основних потреб південнокорейців, втім, як це визнавалось навіть на офіційному рівні США, не стала поштовхом для досягнення РК економічного прогресу.⁸

Невизначеність до кінця 1947 року ситуації з Кореєю, а саме – її можливим об'єднанням як питання, що продовжувало обговорюватись на рівні ООН, загальмувала на певний час зусилля США з економічного відновлення Півдня. Значною мірою це зумовлювалось небажанням Конгресу США надавати фінансування Південній Кореї через загрозу встановлення на всьому півострові комуністичного режиму, що становило б небезпеку американським капіталовкладенням. Втім, після розділення в 1948 р. Кореї на дві ворожі держави із заснуванням 15 серпня 1948 р. Республіки Корея на чолі з першим президентом Лі Синманом (роки президентства 1948-1960 рр.) на противагу Корейській Народній Демократичній Республіки (КНДР), допомога Південній Кореї була відновлена та набула характеру довгострокових програм. Цьому передувала дискусія в американських політичних колах з обговорення характеру та наслідків підтримки країни.

Так, 7 вересня 1948 р. у секретному документі «Майбутня економічна допомога Кореї» зазначалося, що для США є чотири можливі курси щодо

---

⁷ K-Developedia. KDI School of Public Policy and Management. Seoul. (n.d.). *Broad overview of US aid in Korea*. <https://www.kdevelopedia.org/Development-Overview/official-aid/broad-overview-us-aid-korea--201412120000421.do>

⁸ Memorandum by the Assistant Secretary of State for Occupied Areas (Saltzman). Washington, September 7, 1948. Office of the Historian. Foreign Relations of the United States, 1948. The Far East and AustralAsia, Volume VI. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1948v06/d886>

Південної Кореї: (1) припинити допомогу до кінця 1949 фінансового року; (2) повернутися до програми допомоги на щорічній основі; (3) продовжувати програму надання допомоги та реабілітації (сировина, ремонт і заміна деталей) на щорічній основі або в рамках програми кількох років; (4) надавати допомогу, включаючи сприяння економічному розвитку (капітальні витрати), яка триватиме кілька років⁹.

Підкреслювалося, що немає жодної перспективи того, що за будь-якою програмою Південна Корея зможе отримати профіцит експорту. З цієї причини будь-яка програма має бути виключно грантом, а не позикою. В документі йшлося також про те, що немає гарантії, що допомога успішно збереже незалежну, демократичну Республіку. І все ж, єдиною надією на збереження незалежності нової Республіки визнавалась значна програма допомоги США, яка триватиме упродовж кількох років¹⁰.

Розширення американської допомоги Республіці Корея та зміцнення її обороноздатності

Програми допомоги США були офіційно оформлені згідно з Угодою про допомогу між Кореєю та США від 10 грудня 1948 року. США запровадили жорсткий набір умов та контролю, щоб забезпечити ефективний розподіл і використання коштів допомоги, уникнути їх неправомірного використання або привласнення. Уряд Кореї зобов'язувався стабілізувати ціни, приватизувати майно, що раніше належало японцям і лібералізувати ринки, зокрема, забезпечити справедливий обмінний курс¹¹.

У колі уваги США – й зміцнення обороноздатності Південної Кореї як плацдарму протидії експансії СРСР у регіоні. Відповідно до Доповіді Ради Національної Безпеки США «Позиція США щодо Кореї» від 22 березня 1949 р. (Директива 8/2) активна політична підтримка з акцентом на програмах військової, економічної, технічної допомоги РК розглядалась в аспекті

---

⁹ Memorandum by the Assistant Secretary of State for Occupied Areas (Saltzman). Washington, September 7, 1948. Office of the Historian. Foreign Relations of the United States, 1948. The Far East and AustralAsia, Volume VI. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1948v06/d886>

¹⁰Ibid

¹¹ K-Developedia. KDI School of Public Policy and Management. Seoul. (n.d.). *Broad overview of US aid in Korea*. <https://www.kdevelopedia.org/Development-Overview/official-aid/broad-overview-us-aid-korea--201412120000421.do>

забезпечення національних інтересів Сполучених Штатів. У документі зазначалось водночас, що основними цілями політики США в Кореї є допомогти корейському народу у створенні здорової економіки та системи освіти як суттєвих основ незалежної та демократичної держави¹².

19 вересня 1949 р. з метою запобігання економічного краху, а також посилення обороноздатності РК, уряди США та Кореї уклали ще одну угоду щодо організації та підтримки допомоги, реалізація якої передавалась Адміністрації економічного співробітництва (Economic Cooperation Administration, ECA)¹³. Отже, Корея почала отримувати допомогу від США через ЕСА, мета якої мала подвійний характер – забезпечення базового оборонного потенціалу та досягнення економічної стабільності країни. Спрямованість допомоги значною мірою пов'язувалась із загрозою з боку Китаю, де перемогли комуністичні сили. На відміну від допомоги GARIOA, яка складалася здебільшого з екстреної допомоги у вигляді споживчих товарів, допомога ЕСА включала ще й обладнання та сировину для індустріалізації Кореї з посиленням її оборонного сектору. Цьому сприяла й схвалена наприкінці 1949 р. Директива РНБ-48/2, що визначала за необхідне продовжувати надавати політичну підтримку та економічну, технічну, військову та іншу допомогу демократично обраному уряду Республіки Корея¹⁴. Так, корейська політика США починає сприйматися крізь призму боротьби сил демократії проти комунізму з поширенням доктрини стримування й на Корейський півострів.

Підтримка США південнокорейців у часи Корейської війни

Врешті, для того, щоб зберегти свій вплив у РК і не допустити розширення радянської експансії на півострів, США вступили на боці РК у громадянську Корейську війну 1950-1953 рр. Американські війська фактично склали основу сил ООН, що брали участь у війні на боці РК при тому, що

---

¹²Report by the National Security Council to the President. Washington, March 22, 1949. *Office of the Historian. Foreign Relations of the United States, 1948. The Far East and AustralAsia*, Volume VII, part 2. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1949v07p2/d209>

¹³ K-Developedia. KDI School of Public Policy and Management. Seoul. (n.d.). *Foreign aid for postwar rehabilitation and economic reconstruction*. <https://kdevelopedia.org/Development-Overview/all/foreign-aid-postwar-rehabilitation-economic-reconstruction--201412070000346.do>

¹⁴ A Report to the President by the National Security Council. NSC 48/2. *The position of the United States with respect to Asia*. Washington, December 30, 1949. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1949v07p2/d387>

залучення США до подій війни набули як військового, так гуманітарного характеру. Допомога за ЕСА, метою якої було сприяння самозабезпеченню та реконструкції корейської економіки припинилася. Замість цього, відповідно до прийнятого в 1951 році в США Закону Про взаємну безпеку (Mutual Security Act)¹⁵, започатковуються програми допомоги з постачання продовольства, товарів споживання, сировини для експлуатації існуючих об'єктів. Слід додати, що під час війни та перші повоєнні роки Південна Корея отримувала допомогу й від Агентства з реконструкції Кореї ООН (United Nations Korea Reconstruction Agency, UNKRA), утвореного за резолюцією 410/V 314-ї Генеральної Асамблеї ООН в грудні 1950 р.¹⁶ Так, за період 1950-1956 рр. під прапором ООН Корея отримала багатосторонню допомогу в розмірі 457 млн. доларів США причому більша частина цієї допомоги надійшла від США¹⁷.

Роль американської допомоги для відновлення Республіки Кореї після громадянської війни

Американська допомога у період 1953-1955 рр.: функції, обсяг, програми

Щодо безпосередньо американської допомоги РК після руйнівної Корейської війни, то вона почала зосереджуватись на завданнях економічного відновлення та зміцнення обороноздатності країни за програмами Адміністрації США з іноземних операцій (Foreign Operation Administration, FOA), утвореної 1953 р. та Адміністрації США з міжнародного співробітництва (International Cooperation Administration, ICA), що почала діяти з 1955 р., перебравши на себе функції FOA. Відповідно до програм FOA у періоди 1953-1955 рр. США надали Кореї допомогу на суму 206 млн доларів США, де 34% допомоги пішло на інвестиції в об'єкти, а 66% – на споживчі товари та сировину. У рамках ICA було виділено близько 1,3 мільярда доларів США, що становило найбільший обсяг капіталовкладень за весь попередній період. Пік реалізації цієї програми припав

---

¹⁵ An article from CQ Almanac 1951. *Mutual Security Act Of 1951*. URL: <https://library.cqpress.com/cqalmanac/document.php?id=cqal51-889-29653-1403944>

¹⁶United Nations General Assembly Resolution 410. *Relief and rehabilitation of Korea*. Retrieved from https://en.wikisource.org/wiki/United_Nations_General_Assembly_Resolution_410

¹⁷ K-Developedia. KDI School of Public Policy and Management. Seoul. (n.d.). *Broad overview of US aid in Korea*. <https://www.kdevelopedia.org/Development-Overview/official-aid/broad-overview-us-aid-korea--201412120000421.do>

на 1957 рік при тому, що загальний обсяг допомоги, наданий Кореї цими програмами, склав 1,745 млрд. доларів¹⁸.

Надана допомога сприяла відбудовчим процесам у країні. Так, до кінця 1950-х років більша частина інфраструктури РК, включаючи залізниці, дороги була відновлена майже до довоєнного рівня. Капіталовкладення знизили рівень соціальної напруги, переважна частина яких створили можливості для освіти, підготовки адміністративного апарату, сприяли виходу країни з міжнародної ізоляції. Завдяки міжнародній допомозі в економіці РК поступово виникав капіталістичний устрій, формуючи національну економіку.

Проблеми та обмеження використання американської допомоги (1953-1961 рр.)

Втім відбудова економіки відбувалась не так швидко, як розраховували, а внутрішньополітичні проблеми, пов'язані з боротьбою за владу між Лі Синманом та його політичними конкурентами, корупція у владних структурах розтягли період відновлення на десятки років. Так, до кінця 1950-х рр. Південна Корея залишалась відсталою аграрною країною. Технологічного прориву не відбулось. Цьому не сприяв й характер економічної допомоги з боку США, переважна частина якої поступала у вигляді сировини, напівфабрикатів, сільськогосподарської продукції, непрямих інвестицій на підтримку інфраструктури, виробничого обладнання і тільки мінімальна частина у вигляді технічної допомоги, необхідної для формування самодостатньої економіки¹⁹. Американські кредити становили майже 80% усіх державних доходів і значну частину всього ВВП Південної Кореї²⁰. Між 1953 і 1961 роками зовнішня

---

¹⁸K-Developedia. KDI School of Public Policy and Management. Seoul. (n.d.). *Broad overview of US aid in Korea*. <https://www.kdevelopedia.org/Development-Overview/official-aid/broad-overview-us-aid-korea--201412120000421.do>

¹⁹ Steinberg D.I. (1985, December). Foreign aid and the Development of the Republic of Korea: The effectiveness of the concessional assistance. *AID Evaluation Special Study*, 42. Washington: U.S. Agency for International Development. https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/pnaal075.pdf

²⁰ Michael J. Seth (2013). An Unpromising Recovery: South Korea's Post-Korean War Economic Development: 1953-1961. *Association for Asian Studies*, Volume 18:3. <https://www.asianstudies.org/publications/ea/archives/an-unpromising-recovery-south-koreas-post-korean-war-economic-development-1953-1961/>

допомога США фінансувала приблизно 70% імпорту Кореї²¹, тоді як реформи, спрямовані на зміцнення національної економіки та імпортозаміщення, виявились невдалими.

В цілому, період 1953-1961 років у РК став антиприкладом ефективності використання фінансових коштів, окрім того, що допомога США ще й активно розкрадалась політичною елітою. Поширення корупції та неспроможність влади вирішувати проблеми розвитку економіки поставили країну у повну залежність від іноземної допомоги, головним чином США, розподіл якої як і половина бюджетних витрат держави контролювалися ззовні.

Цьому сприяли й капіталовкладення у систему обороноздатності країни. Сполучені Штати фінансували близько 77% військового бюджету Кореї за рахунок військової допомоги — 527,8 млн доларів у 1953-1957 роках, 331,3 млн доларів у 1958 році, 190,5 та 190,2 млн доларів у 1959 році, а також додаткові 133 мільйони доларів у вигляді загальних оборонних грантів²²

Так, акцент на оборонному секторі пов'язувався із прагненням США розглядати Південну Корею в якості можливого стратегічного партнера на противагу комуністичним режимам у Східній Азії при тому, що припинення бойових дій у 1953 році не поклало край ворожнечі між Північчю і Півднем. Втім проблема набувала і зворотного характеру. Уряд РК продовжував витрачати на оборону величезні суми грошей, які були недоступні для продуктивного економічного розвитку. Крім того, специфічним, пов'язаним з оборонним сектором, був і формат економічної допомоги РК з боку США, який стосувався, насамперед, транспорту, комунікацій, ніж безпосередньо промислового розвитку. З іншої сторони, економічна і військова залежність Південної Кореї від США зумовлювала й чинник її політичної залежності.

Перспектива стратегічного партнерства передбачала системну двосторонню взаємодію сторін, що об'єктивно зумовлювало, поряд з відбудовчими процесами, зміну підходів США до характеру надання допомоги Південній Кореї. Так, наприкінці 1950-х – початку 1960-х рр. обсяги безоплатної допомоги РК з боку Сполучених Штатів почали скорочуватись. Якщо у 1957 році Корея отримала допомогу в обсязі 383 млн доларів, то у 1959 році – вже 222

---

²¹ Irwin D.A. (2021). From Hermit Kingdom to Miracle of the Han: Policy Decisions that Transformed South Korea into an Export Powerhouse. Working Paper 29299. National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w29299/w29299.pdf

²² Callow, Thomas W. (1995, April). *Nationbuilding in Korea*. Research Report FO-01, Department of State, submitted to the Faculty of the Air War College, Air University, Maxwell Air Force Base, Alabama. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA424921.pdf>

млн доларів²³. Натомість, країна почала отримувати пільгові кредити на розвиток економіки. Супутньою до цього тенденцією ставали вимоги США щодо проведення в країні економічних й політичних реформ.

Варто зазначити, що реформування південнокорейського суспільства пов'язувалось із внутрішньосупільними процесами, коли, обурена корупцією, неефективністю та політичними репресіями студентська молодь – шляхом масових протестів, відомих як Квітнева революція 1960 року – призвела до фактичного повалення режиму Лі Синмана. Однак, й нова влада також намагалась проводити політику методами, характерними за часів Лі, результатом чого стало майже повне підпорядкування влади американським інтересам.

Зміни в американській допомозі Республіці Корея: внутрішньополітичні та зовнішньоекономічні фактори

Прихід до влади Пак Чон Хі: корейські реформи та відносини зі США

Наступний етап розвитку Південної Кореї пов'язується з ім'ям генерала Пак Чон Хі, який прийшов до влади у травні 1961 року внаслідок військового перевороту, очоливши Верховну Раду Національної перебудови, що проіснувала до моменту офіційних Президентських виборів (1963 р.). Пак Чон Хі починає впроваджувати економічні реформи, обираючи експортно-орієнтовану модель розвитку, спрямовану на форсоване економічне зростання. Так, 26-річний строк правління Пак Чон Хі став періодом безпрецедентного економічного зростання країни на основі державного планування і контролю. Уряд Кореї забезпечив стабільність та прогнозованість управління, що створило сприятливе середовище для бізнесу та інвестицій. Під його керівництвом РК здійснила вражаючий ривок у економічному розвитку, зростанні промисловості. Розпочате з легкої та харчової промисловості відновлення економіки відбувалося під контролем держави на засадах ефективного державного регулювання. У стислі строки в РК були утворені практично всі галузі обробної промисловості. РК стає одним із світових лідерів в автомобільній, суднобудівній, сталеливарній,

---

²³ Irwin D.A. (2021). From Hermit Kingdom to Miracle of the Han: Policy Decisions that Transformed South Korea into an Export Powerhouse. Working Paper 29299. National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w29299/w29299.pdf

нафтохімічній промисловості, виробництва побутової техніки й електроніки, у сфері інформаційних технологій²⁴.

Слід визнати, що головний акцент успішної політики південнокорейського керівництва на чолі з Пак Чон Хі був зроблений на торговельному протекціонізмі, індустріалізації, людському капіталі, боротьбі з корупцією, стабілізації фінансово-банківського сектору, розвитку науки, хоча зворотною стороною курсу стало згорання демократії та впровадження військової диктатури як норми політичного і суспільного життя.

Зазначений чинник, поряд з характером реформ, які не завжди співпадали з орієнтирами американської адміністрації, зумовлювали й неоднозначний підхід США до надання Південній Кореї економічної й військової допомоги. Об'єктивно, США не підтримували військовий переворот 1961 р. і тиснули на військових, щоб вони провели вибори для переходу до цивільного уряду. У березні 1963 р. генерал Пак оголосив не вибори, а референдум для вирішення питання чи мають військові залишитися при владі. США у відповідь призупинили допомогу і відновили її лише після того, як вибори були заплановані.

Звуження допомоги (за адміністрації Дж. Кеннеді) пов'язувалося на початку 1960-х рр. й з непогодженням курсу південнокорейців на розвиток важкої та хімічної промисловості задля зменшення залежності країни від іноземної допомоги та імпорту, тоді як американські радники фокусувалися на інвестуванні сільського господарства та легкій промисловості як більш прийняттого формату допомоги відсталій країні. РК ігнорувала поради американців, наслідком чого став чинник гальмування діяльності Комісії з економічної координації між США і Кореєю, яка не збиралася з 1961 по 1963 рік²⁵.

Надалі, із визнанням успішності кроків південнокорейського уряду щодо створення бази для незалежної економіки країни, Сполучені Штати змінюють позицію, визначаючи п'ять пріоритетних напрямів підтримки економіки РК,

---

²⁴ Kim, Kwan S. (1991, November). *The Korean Miracle (1962-1980) Revisited: Myths and Realities in Strategy and Development*. Working Paper #166. The Helen Kellogg Institute for International Studies. https://kellogg.nd.edu/sites/default/files/old_files/documents/166_0.pdf

²⁵ Steinberg D.I. (1985, December). Foreign aid and the Development of the Republic of Korea: The effectiveness of the concessional assistance. *AID Evaluation Special Study, 42*. Washington: U.S. Agency for International Development. https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/pnaal075.pdf

серед яких – електроенергетика, гірництво, транспорт і зв'язок, ключові галузі промисловості та інвестиції, кредитування сільського господарства.

Цьому сприяв й той факт, що під тиском Сполучених Штатів генерал Пак, обраний в жовтні 1963 року президентом країни, трансформував свій військовий режим на формально цивільну владу. Лібералізація режиму співпала до того ж з високими показниками економічного зростання країни, що склали за період 1961-1967 років 7,6 % щорічно, зі зростанням на 8,4 % у 1967 році і дивовижним 13,1 % у 1968 році²⁶. За цей період фінансова підтримка США становила близько 10% ВВП Південної Кореї, що (поряд з тенденцією на зрушення залежності країни від США порівняно з попереднім десятиліттям) досягала водночас показників у мільярди доларів. Іноземні інвестиції тільки у легку промисловість – переважно у вигляді позик, наданих уряду і приватному сектору – становили впродовж 1962-1971 рр. 2,6 млрд доларів США²⁷, тоді як загальні сума іноземних інвестицій від 1962 до 1986 рр. сягнула суми у 3,6 мільярдів доларів²⁸.

Зовнішньополітичні фактори економічного зростання РК

Важливого значення для економічного зростання Кореї у зазначений період набули й мільярдні вливання у господарській та оборонний сектор за участь РК на боці США у В'єтнамській війні. США оплатили модернізацію армії РК, надали контракти на мільйони доларів цивільним компаніям, розширили можливості торгівлі з Південним В'єтнамом. В'єтнамська війна дозволила РК розвивати військову промисловість та за рахунок замовлень США отримати відповідні контракти та доходи, які склали за вісім років 5 мільярдів доларів²⁹.

---

²⁶ Chapin E. (1969, April 1) Success Story in South Korea. *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/articles/asia/1969-04-01/success-story-south-korea>

²⁷ Shin-Haing Kim (2007). Finance and Growth of the Korean Economy from 1960 to 2004. *Seoul Journal of Economics*, 20 (4), 377-418. https://s-space.snu.ac.kr/bitstream/10371/1392/1/v20n4_377.pdf

²⁸ Harvie Ch., Lee Hyun-Hoon. (2003). Export-led industrialisation and growth: Korea's economic miracle, 1962–1989. *Asia-Pacific Economic History Review*, 43(3), 256-286. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1046/j.1467-8446.2003.00054.x>

²⁹ Baek, G. (2013). A Perspective on Korea's Participation in the Vietnam War. *Asan Institute for Policy Studies Issue Brief*. <https://en.asaninst.org/contents/issue-brief-no-53-a-perspective-on-koreas-participation-in-the-vietnam-war/#9>

Іншою важливою стороною посиленого співробітництва РК і США під час війни у В'єтнамі стало налагодження відносин з колишнім колонізатором Кореї – Японією. Завдяки зусиллям адміністрація Джонсона в червні 1965 р. між Японією і Південною Кореєю були встановлені дипломатичні відносини. Японія виплатила РК багатомільйонні компенсації за свою окупацію та одночасно інвестувала у корейську економіку. Ці події дозволили США розділити з Японією частину витрат щодо забезпечення безпеки Кореї та сприяти її економічному розвитку.

У рамках нормалізації відносин Японія погодилася надати Кореї прямий грант у розмірі 300 млн доларів США та ще 200 млн доларів США у вигляді позик. Приватні японські фірми надали додаткові 300 млн доларів США інвестицій³⁰. В цілому, нормалізація відносин з Японією забезпечила інвестування РК упродовж 10-річного періоду на суму приблизно у 800 мільйонів доларів. Додатково до цього Сполучені Штати, які довго прагнули нормалізації японо-південнокорейських відносин, винагородили Корею за цей крок додатковою допомогою у розмірі 300 млн доларів США та кредитною допомогою на суму 200 млн доларів США³¹.

Важливого значення набула не тільки фінансова допомога, надана Японією, а й доступ до японських технологій, що дозволило РК розпочати своє перше велике промислове підприємство: Pohang Iron and Steel Company (POSCO). Це створило основу для переходу Південної Кореї від виробництва товарів легкої промисловості до глобального конкурентоспроможного виробництва високоякісних промислових товарів, таких як автомобілі та кораблі³².

Політико-економічні трансформації відносин США-РК: зміни у американській допомозі

Показово, що після 1965 р. США почали поступово відмовлятися від надання РК безкоштовної допомоги й перейшли переважно до експорту капіталу у формі пільгових позик, кредитів, капіталовкладень. Окрім того, упродовж

---

³⁰ Association for Asian Studies. (n.d.). *The U.S. – South Korea Economic Relationship*. <https://www.asianstudies.org/publications/ea/archives/the-u-s-south-korea-economic-relationship/>

³¹ Irwin D.A. (2021). *From Hermit Kingdom to Miracle of the Han: Policy Decisions that Transformed South Korea into an Export Powerhouse*. Working Paper 29299. National Bureau of Economic Research. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w29299/w29299.pdf

³² POSCO's Pohang steel plant: origin of Japan-South Korea cooperation. Retrieved from <https://asia.nikkei.com/Business/Companies/POSCO-s-Pohang-steel-plant-origin-of-Japan-South-Korea-cooperation>

1970-х рр. більша частина допомоги США складалася з військової допомоги порівняно з економічною допомогою. Вашингтон сприяв зміцненню військового потенціалу свого союзника – РК. За період з 1962 по 1969 роки економічна допомога становила 1658,2 млн доларів США, що складало 40 % від загальної суми, тоді як військова допомога становила 2501,3 млн доларів США, що складало 60% від загальної суми. У період з 1970 по 1976 роки економічна допомога складала 963,6 млн доларів США, що становило 25% від загальної суми, тоді як військова допомога складала 2797,4 млн доларів США, що складало 75% від загальної суми³³.

Важливо зазначити, що розвиток відносин стратегічного характеру в оборонній сфері по лінії РК – США упродовж наступного десятиліття почав набувати нових рис, коли під впливом «в'єтнамського синдрому» США, намагалися відгородити себе від автоматичного втягування у можливий конфлікт на Корейському півострові, скорочуючи таким чином свою військову присутність у країні. У нових підходах США щодо регіону (за адміністрації Р.Ніксона) зазначалось, що США, виконуючи свої зобов'язання, нададуть ядерний щит, якщо ядерна держава буде загрозувати свободі американського союзника або країні, чиє виживання є життєво важливим для США. В інших випадках агресії США нададуть військову й економічну допомогу, однак, головна відповідальність з захисту країни, яка зазнає нападу, буде лежати на збройних силах самої цієї країни. Позицією адміністрації ставало те, що військові й економічні можливості РК зросли і з'явилася можливість переглянути характер американської військової присутності у Південній Кореї³⁴.

Характерним в цьому відношенні стало й те, що до середини 1970-х рр. фінансова допомога, що спрямовувалась на відновлення економіки Республіки Корея, практично припинилась. Економіка РК перестала бути сировинною й перейшла на технологічний рівень, почала розвивати важку й хімічну промисловість з повномасштабним включенням до цих галузей іноземного капіталу. Крім того специфікою та пріоритетом розвитку Південної Кореї у 1970-ті рр. стає розвиток науково-технічного комплексу. Завдяки великим і

---

³³ K-Developedia. KDI School of Public Policy and Management. Seoul. (n.d.). *Broad overview of US aid in Korea*. <https://www.kdevelopedia.org/Development-Overview/official-aid/broad-overview-us-aid-korea--201412120000421.do>

³⁴ Richard Nixon Foundation (2017, September, 2). *President Richard Nixon's 14 Addresses to the Nation on Vietnam*. <https://www.nixonfoundation.org/2017/09/president-richard-nixons-14-addresses-nation-vietnam/>

безперервним інвестиціям у розвиток людських ресурсів та науки Південна Корея досягла вражаючих успіхів у створенні унікальної інноваційної системи, серед яких – біотехнологія, приладобудування, інформатика й зв'язок. Важливо підкреслити, що основними кредиторами економіки РК продовжували виступати США і Японія.

Упродовж 1980-х рр. у РК активізувалась продемократична діяльність, основу якій поклав рух за демократизацію Кванджу в травні 1980 року. Зрештою, це призвело до політичних трансформацій з перетворенням РК на показовий приклад стабільної демократії із визначенням нових перспектив поглиблення відносин з ліберальним світом. В період адміністрації Р. Рейгана відносини між США й РК піднялися на новий рівень «зрілого партнерства», яке характеризувалося розширенням участі США у модернізації збройних сил РК, втім, не у форматі допомоги (як це було до середини 1970-х рр. ХХ ст., у період економічної, політичної слабкості режиму), а на кредитній основі. Дві держави продовжували розвивали відносини, координували свої дії у військовій, політичній, економічній області.

Зросла й торгівля між РК і США: у 1985 р. вона склала близько 16 млрд. доларів США; у 1986 р. – 19, 8 млрд. доларів США, 1988 р. – 31, 3 млрд. доларів США.³⁵ Найважливішим фактором якісної трансформації американсько-південнокорейського союзу стало зростання економічного потенціалу РК. Південна Корея стала важливим торговельним партнером для США, особливо у сферах автомобільної та електронної промисловості. В цілому, РК перетворилася на одного з найважливіших економічних партнерів та важливого глобального та регіонального союзника США.

Рекомендації для України

Узагальнення тенденцій американської допомоги Південній Кореї упродовж 1940 - 1980-х рр. дає змогу не тільки виявити специфічні риси таких тенденцій, а й окреслити позитивні, а також з'ясувати уроки взаємовідносин США і РК, що можуть набути особливого значення для процесів відновлення України у повоєнний період. Важливим у даному відношенні є виявлення як низки схожих аспектів у розвитку взаємовідносин РК і США та України і США в аспекті донорської місії Сполучених Штатів Америки, що уможливорює проведення

---

³⁵ An official website of the United States government. *Trade in Goods with Korea, South*. <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5800.html>

певних політико-історичних аналогій як основи рекомендаційних висновків для державних кіл України.

Так, характерно – з погляду на схожість статусу Республіки Корея і України, що обидві країни традиційно знаходились і продовжують знаходитись в колі інтересів США як передумови отримання ними американської фінансової, економічної, військової допомоги. З урахуванням Республіки Корея після Другої світової і Корейської війн (1950-1953 рр.) – це плацдарм для реалізації політики стримування комунізму з розвитком у подальшому стратегічних союзницьких відносин сторін (США і РК) з метою підтримки системи колективної безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. З урахуванням України від початку проголошення нею незалежності – це політика підтримки демократії за кордоном, реалізація (через відповідний розвиток українського суспільства) ліберальних цінностей на пострадянському просторі, протидія російській експансії, а від початку широкомасштабної агресії РФ проти України – надання допомоги для протидії поширенню агресивних дій Росії на інші країни Європи.

Схожою є й мотивація поширення підтримки РК і України, як і будь-якої іншої країни, де, поряд з реформування економічної сфери, її модернізація (ринкові відносини, прозорість бізнесу, гарантованість бізнес-операцій для інвесторів), на особливе значення заслуговує демократизація політичної системи з такими ознаками, як політичний плюралізм, права і свободи громадян, виборність й підпорядкованість влади тощо. Практика підтримки Сполученими Штатами Америки країн-реципієнтів, включаючи РК і Україну, дозволяє виокреслити певні тенденції їх взаємовідносин за принципом: більше демократії – більше допомоги.

Політико-історичні аналогії Південної Кореї і України в аспекті демократії дозволяють констатувати при цьому вкрай суперечливий хід становлення як демократичних принципів, так і економічного розвитку обох країн. За цих обставин досягнення РК високого рівня демократії і технологічного розвитку дійсно заслуговує на спеціальну увагу з урахуванням уроків, які можуть бути корисними для державних кіл України як з огляду на позитивні, так і негативні виміри відбудовчого процесу, що здійснювався переважно за допомогою США.

1. Крайня економічна відсталість Південної Кореї на початку відбудовчого періоду при відсутності достатнього рівня демократії, інтелектуального та адміністративного потенціалу, природних ресурсів зумовили реалізацію допомоги з боку США у вигляді поставок продовольства, безоплатних грошових виплат, програм соціальної підтримки, що – попри стримування гострих

соціальних проблем – не тільки не забезпечило економічного прориву країни, а й поставило її у статус об'єкта зовнішнього управління. Важливим для України у даному відношенні стає орієнтир на інвестиційну політику США для РК, що, за умов внутрішніх економічних реформ, вивело Південну Корею на передові технологічні рівні.

Так, залучення та стимулювання зовнішніх інвестицій є одним з найбільш актуальних завдань для відродження і подальшого розвитку України. Необхідним є створення сприятливих умов для інвестицій, зокрема, стабільна політична ситуація, підтримка інвестиційного клімату шляхом зменшення адміністративних бар'єрів для іноземних інвесторів, надання податкових пільг і стимулів для розвитку інвестиційних проектів, забезпечення правової стабільності та гарантій захисту прав інвесторів. Сама ж американська допомога має бути спрямована не на тимчасове полегшення ситуації, що не тільки не сприяє створенню необхідних умов для сталого економічного розвитку та самостійності країни-одержувача, а й може призвести у майбутньому до повторної залежності від зовнішньої допомоги після її припинення або зменшення.

2. Проведенню успішних економічних реформ у період Південній Кореї як відсталій та демократично нерозвинутій країні об'єктивно сприяло встановлення військової диктатури генерала Пак Чон Хі, вмотивованого на внутрішній протекціонізм, боротьбу з корупцією, стабілізацію фінансово-банківського сектору, тощо. Рівень розвитку демократичних засад, громадянського суспільства в Україні, її економічний й людський потенціал уможлиблює реалізацію процесів економічного відродження при подоланні авторитарних тенденцій керівництва. Позитивним водночас для України може стати досвід посиленого регулювання з боку держави соціально-економічних відносин, що знаходило позитивне підтвердження на прикладі РК. Для України це – обмеження олігархату, підтримка малого і середнього бізнесу, науки та освіти, інноваційних технологій як передумови сталого економічного зростання країни та розвитку партнерських відносин із західним світом (США).

Досвід експортно-орієнтованої політики РК з відкриттям американського ринку для товарів з Кореї є також показовим для України в аспекті розвитку торговельних відносини сторін, розширення експортних ринків та просування українських товарів та послуг за кордоном.

3. Надзвичайно важливим є й підвищення ефективності використання наданих коштів, подолання корупційної практик через недостатню прозорість і

відповідальність в цьому відношенні урядових органів. Отже говоримо, про необхідність якісного моніторингу та оцінки ефективності використання програм допомоги. Україна має розробити чіткі та прозорі механізми координації донорської підтримки і контролю за розпорядженням донорських коштів. Витрати мають бути скоординованими та підзвітними громадськості. Крім того, на увагу заслуговує й досвід використання Сеулом допомоги з боку США, орієнтованої на розвиток людського капіталу, підвищення кваліфікації робочої сили (освітні та наукові програми допомога), що дозволило Південній Кореї економічно зростати та конкурувати на світових ринках.

4. Досвід РК довів, що еволюція характеру економічної підтримки країни з боку США – від програм підпорядкування економіки зовнішнім впливам до інвестиційної політики та кредитування – стало можливим як внаслідок економічного зростання країни, так і розвитку економічних відносин РК й Сполучених Штатів на двосторонніх взаємовигідних засадах. Заслуговує на увагу водночас – як приклад для України – тенденція на встановлення корейським урядовими колами певних пріоритетів такого співробітництва, що, попри протиріччя з американськими адміністраціями, об'єктивно відповідало, насамперед, національним політичним та економічним інтересам.

Так, в інтересах України не допустити, щоб допомога задовольняла політичні інтереси лише донорської країни. Говоримо й про уникнення політизації процесу надання допомоги, оскільки це може призвести до витрат коштів на проекти або програми, які не є ефективними або не відповідають реальним потребам країни-одержувача. Для подолання цих викликів важливо забезпечити чітке планування й управління проектами допомоги та належну координацію відносин між донором і Україною. Важливими є формування українською владою середньо- та довгострокові стратегії розвитку відновлення України. Плани відновлення повинні бути спрямовані на досягнення не лише миттєвих/короткострокових результатів, а й довгострокових цілей розвитку. Такий підхід дозволить створити стійкі та стабільні основи для подальшого розвитку України, а також максимально використовувати наявні ресурси та можливості.

5. Значної ролі в аспекті економічної і військової допомоги РК з боку США відіграла участь Кореї у спільних програмах підтримки системи колективної безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Наслідком такого співробітництва стало не тільки зростання військової спроможності країни самостійно захищати свої національні інтереси – тенденції, визнаної на рівні американських

адміністрацій, а й підвищення ролі країни на регіональному й міжнародному рівні. Зі свого боку, Україна має значні традиції військово-політичної взаємодії зі Сполученими Штатами як через спільні навчання, такі як миротворчі операції а рамках НАТО, ООН, ОБСЄ. Зазначене набуло своєї ролі в аспекті готовності України протидіяти агресору в умовах широкомасштабної війни. Так, поглиблене військово-політичне співробітництво України і США як в умовах війни, так і повоєнної відбудови є потенціалом не тільки зміцнення обороноздатності, а й реалізації інтеграційних проектів, які стоять на сьогодні перед країною.

6. Сполучені Штати Америки відіграли значну роль у виході Південної Кореї з міжнародної ізоляції, налагодженню взаємовигідних відносин з партнерами (зокрема з Японією), розвиток контактів з якими вплинув на тенденції технологічного прориву країни. Міжнародна дипломатія на рівні Україна – США, за умов взаємовигідного співробітництва в економічній і військовій сфері, набуває додаткового вагомого потенціалу у розв'язанні назрілих державних проблем, забезпечення міжнародної підтримки як гарантії успішної реалізації повоєнної відбудови країни.